

Ա. ի յօրինելն զՀամաբարբառս, առաջնորդ կալաք մեզ զԱստուածաշունչն տպագրեալ 'ի վենետիկ 'ի 1860 ամի:

Բ. ի բառից բազմիցս կրկնելոց 'ի միում համարի, զմին եւեթ նշանակեցաք:

Գ. ի բազում տեղիս գնշանակելի բառսն միայն առաք, իսկ վասն միւսոյն եղաք զերիս կէտս:

Դ. Յանուանս Աստուած եւ Տէր, որիչ որիչ ոչ նշանակեցաք, այլ 'ի միասին՝ որպէս եւ զանուանս, Յիսուս, Քրիստոս:

Ե. ի տեղի՝ Սաւղոս, Պաւղոս, եւ Աւան բառից 'ի կիր առաք՝ Սողոս, Պօղոս, Սնան, որպէս եւ զՍողոմոնն կամ զՍաղոմոնն համանման եղաք:

Ե. Զէական բայսն առանձինն ոչ նշանակեցաք, այլ կից ընդանուանց՝ ընդ գերանուանց կամ ընդ բայից, ընդ որս միահաղորդ վարեալք էին:

Զ. ի սկիզբն պարբերութեանց եղեալ շաղկապն եւ 'ի բաց թողաք:

Ը. ի յոգնակի անուանց միայն զեզակի ուղղականն նշանակեցաք, որպէս եւ 'ի բայից 'ի զանազան ժամանակս եղելոց՝ միայն զաներեւոյթ կամ զանորիչ եղանակսն:

Ազգ. յաւարտ հասուցանելով զայս մեր դժուարաքիրտն վաստակ երկոյ՝ խոստովանիմք հրապարակաւ, զի մեք արդէն մխիթարեալ եմք 'ի հոգի եւ 'ի մարմին եօթնամեայ անդուլ պարապմամբ յընթերցումն Սուրբ Գրոց, եւ զերծ մնալով յաշխարհային տաղտկութեանց. իսկ երբ կիրառողք Մատենիս եւս շահեացին, եղիցի մեզ այն յանապառ ուրախութիւն եւ 'ի պսակ մերոցս ջերմ փափագանաց եւ գեղեցիկ նպատակի:

ԸՆԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՌՈՒՍԻՈՅ

(ՏԵՍ ԵՂ 273)

Ի Հաճի Գապուկ եւ ի Սալիան:— Դրոյիցքայով ճամբորդութիւն ընդ անապատ գաղտորէս — Սալիանի վատառողջ օգը:— Նորաշէն հասնելնիս եւ շրջագայութիւն մինչ ի ծով:

27 ապրիլ. Ի Հաճի—Գապուկ եմք, ուստի վաղիւ պիտի մեկնիմք Կուր գետին ձկանց որսարանը: Սպասելով որ մեզի համար պատուիրած ձիանն եւ կառք պատրաստ ըլլան, ուզեցինք ճանապարհորդութեան առաջին գիշերուան օթեվանը հոս անցընել: Իսկ

երկրորդ օրը, առաւօտեան ժամը եօթնին, նստանք ի դրոժիցքս, տեսակ մը կառաց, որուն հաճոյից դեռ եւս անտեղեակ էի. և կը յառաջնէք ընդ երկայնութիւն լճի մը, որոյ ափունքէն կ'անցնին ուղտուց կարաւանք:

Անուշահոտ խառոց բոյր մը կ'արձակէ դաշտը, որոյ կենդանութիւն կու տան ասդիս անդին արածող խումբք ձիոց և իշոց, և գիւղական խղիկք հովուականք: Գետին ծայրն հասնելով, կը շարունակենք ճամբանիս յաջակողմն կուրի. և քիչ ետքը կը տեսնենք գիւղ մը, որոյ ցցերու վրայ շինուած բազմաթիւ տնակք՝ հեռուէն քաղաքի մը կերպարանք կու տան: Քանի մը վայրկեան, ու կը հասնինք յառաջին հանգույցն:

Կառքն ու ձիերը փոխելով, նորէն կը շարունակենք ճամբանիս այդ միակերպ անապատ դաշտէն, ուր բաց օդը և կառաց զանգակիկներու ձայնը քնաբեր պիտի ըլլային, եթէ ամէն վայրկեան բռնն և յանկարծական ցնցմունք՝ հեծել ու հառաչել չտային մեզ: Միայն անհամար բազմութիւն թռչնոց, ագռաւուց, սարեկաց, արտուտից և նմանեաց կը զուարթացնեն այդ առանձնութիւնը:

Կը յուսայինք զմեզ անհանգիստ ընող ա՛օթութիւնն յագեցնել՝ երկրորդ հանգույցը հասած ատեննիս. ափսոս որ ամենախեղճ կայսերան մ'էր, և տէրը կը հաստատէր թէ դիմացնիս գնեռու բան մը չունի, և ոչ իսկ հաց ու հաւկիթ, թէպէտեւ հաւբակը լի էր կենդանեօք: Դանդաղութեամբ կը փոխեն ձիերն ու կառքը յետագայ հանգուցին համար. դեռ եւս երկու կայսրանք կան մինչեւ ի Սալիան, ուր մութերնիս դրած ենք կանկ առնուլ:

Օգը ծանր է, երկինք մլժնագոյն, և արեգակն հազիւ մերթ ընդ մերթ ամպոց միջէն կրնայ ինքզինքը ցուցնել. կուր՝ այլևայլ գետակներէ թանձր ու գեղին ջուր մը կը վաղցընէ: Այսպիսի տխրական տեսարանով մ'է որ կը վերջանայ մեր յետին օթեվանը: Ահաւասիկ Սալիան գիմացնիս է: Այդ կէտին վրայ տափակ նաւակ մը կայ, գետին երկու ափունքը իրարու հետ միացընող: Հոն կ'անցնինք, ու հետերնիս ձիեր, կառքեր, ճանապարհորդք, հօտք խաշանց խառն ի խառն. ու հինգ վայրկեանէն ետքը տղմաշաղախ գեղ մ'ե՛ք:

Տները չաղախով շինուած են. ճամբաներն ալ նոյն նիւթին ընդարձակալայր խառնարան մը, չորցած այս եղանակին. վերջապէս դժուարին է Սալիանէն աւելի աղտեղի քաղաքի մը տեսարան երևակերպել:

Մեր բեռները թղթատարութեան կայսրանք գնելէն ետքը, որոյ պահապանն Ալի՛ մոտացի և խիստ հաճոյակատար Դադ մ'է, չըլագայութիւն մը կ'ընենք ի գեղջն, մանաւանդ թէ ի գիւղաքաղաքն,

վան լի գաւառին գլխաւոր տեղին է, և բնակիչք բոլոր Դադ են:

Վաճառանոցը բացօթեայ է, գլխաւոր ճամբուն ալ ու ձախ կողմը, ու տեղակա՛ն ապրանքով ճոխաբար համբարուած: Մեր անկէ անցնելու պահուն, վաճառականք կրօնական լուացումին ու սովորական աղօթքնին կը կատարէին: Արեւ մայրը մանելու վրայ էր, ու փողոցի տղայք, մերիններուն նման չարածնիք, տանեաց վրայ ելած, ճշտու կը նմանցընեն իրենց կրօնից հաւատացեալքը աղօթքի հրաւիրող կարգացողին ձայնն ու ձեւը: . . .

Վաճառանոցին մէջ հետաքննականն այն մասն է՝ ուր ի վաճառ դրուած են ցորեան, փայտածուխ, սեւա նաւթ, աղ, արմուիք, և այլն: Կրպակք որ կարգաւ շինուած են վաճառատեղոյն ընդարձակ միջավայրին չորս կողմը, կոնաձե են և կնիւնով և եղեգամբք հիւսուած: Եղէգը այս կողմերս յաճախ ի գործածութեան է. ամբողջ տնակք և գիւղք անով ծածկուած և գոցուած են, սեւա մորթից գեղերու կերպարանք մը ընծայելով:

Ոստիկանութեան գլխաւորին օգնականութեամբ՝ կը յաջողի Պ. Շանդրքանի մի հոգւոյ չափն առնուլ. իսկ կանայք, բայց ի միոյն, ամենայն յամառութեամբ կը ծածկեն գէմքերնին: . . .

Սալիանի կլիմայն համբաւեալ է վատառողջութեամբ: Օղոյ ջերմութիւնը ամառ ատեն 50 հարիւրաչափ աստիճանի կը հասնի, ու երբեմն անկէ ալ անդին: Ասով հանդերձ հողը գիթային է, և աղտեղութիւնն անհանդուրժելի. որով բոյն մը դարձած է քաղաքը ժանտատենդի, ջրգողութեան, փայծաղացաւի, արեան նուազութեան, աղեաց բորբոքման, աչացաւոց և ուրիշ նման հիւանդութեանց: Սակայն և այնպէս բնակիչքը թէպէտեւ յաճախ ջերմաւ տագնապք, իրենց երեսաց տարօրինակ տժգունութեամբն ալ բարձրահասակք և գեղեցիկք, մասնաւոր դրոյ՛մ մը կը կրեն կերպարանաց վրայ: Այս Դադք՝ Տաճկաց սերունդ համարուած են, և պարսիկ գաւառաբարբառ մը կը խօսին:

28 ապրիլ. Կայարանին մէջ անցուցինք գիշերը տախտակէ անկողնոյ վրայ, թէպէտ և դիւրացած՝ երիտասարդ և ընտիր Ալիի մարդկանք խնամքովը, որ մեզ վերմակներ ու բարձեր գաւաւ: Արեւուն հետ անկողնէ ելլելով, լուսագրական կարեւոր հանդերձանքն հետերնիս ճամբայ ինկանք. բայց գործադրութիւնն խիստ դժուարին եղաւ մեզ, չորս կողմերնիս պատող հետաքրքիր անձանց ներկայութեան պատճառաւ: Ա՛յնչափ նոր էր իրենց այդ գործը:

Օր մը յառաջ կը փափաքինք ելլել աղատիլ այս վատառողջ տեղէն, ուր արդէն առատկապէս կը նեղուինք՝ տենդիւ՝ ու փութալ հասնիլ յորսարանն ձկանց: Քսանուչորս հազարամեդր է ի

Սալիանէ մինչև ի Պոճի-Պրոմիսել, Ճամբայ ելած ատեննիս սաստիկ ցրտագին էր օդը. կը կտրենք կ'անցնինք անրեր ու ամայի դաշտեր մուշտակաց մէջ պլլուած, Դադերու բնակարաններէ ու հօտից ու անդէնց խմբերէ զատ ուրիշ հետաքրքրական տեսարանի մը չհանդիպելով:

Երկու ժամ կը տնէ այդ, բայց Աստուած գիտէ որպիսի՝ ճանապարհ...

Վերջապէս կը հասնինք ի Պոճի-Պրոմիսել, ապա ի Նորաշէն, ուստի երեք հազարամեդր անդին Նազարբեկեան ընկերութեան ձկանց որսարաններն գրուած են: Հոն արդէն կը սպասէին մեզ:

Մեր Թիֆլիզեցի ընտիր բարեկամ Մուլթաֆեանի յանձնարարականին շնորհիւ՝ սիրալիր ընդունելութիւն ըրին մեզ տեսուչք և վերակացուք տեղւոյն, մեծ հիւրասիրութեան ցոյց տալով: Որովհետեւ զմեզ տանող չոգեշարժ նաւաքարչը երկու իրեք օրէն ետքը պիտի հասնէր, շատ ժամանակ կը մնար մեզ այս հետաքրքրական շահագործութեանց այցելութիւննիս ընելու, որոնք ամենաբարձր գնով վարձուած են ի Պետութենէ: Միայն Նորաշէն քաղքինը տարուէ տարի 100,000 ռուբլի կը հասուցանէ, ու երեք տարին մէջը դաշնագիրք կը փոխուին, թէպէտ և գլխաւորներէն մէկը համարուած չէ. որովհետեւ նոյն իսկ Պոճի-Պրոմիսելի մէջ կը գտնուին ձկնատունք՝ որոց վարձքը շատ աւելի բարձր է:

Նորաշէն, որ բոլորովին արդի հաստատութիւն մ'է, հայ ընկերութեան մը ձեռքն է: Զկնորսք առնուած են ի Դադից և ի Պարսկաց, ամէնքն ալ այլ և այլ աստիճանաւ ամենայարմար անձինք որսորդութեան աշխատանքին. բաց ի ասոնցմէ՝ ընկերութիւնն ամէն տարի մեծ ծախքով քսանուհինգ Ղալմուխ բերել կու տայ յԱթտէրխանէ, ճարտարս յարուեստին: Հաշուէկալութեան դիւանին և մատակարարութեան պաշտօնեայք ի Հայոց և ի Ռուսաց կազմուած են: Զկնորսք երկու հարիւր են թուով, ու երեսուն նաւակք:

Թէ՛ գիշեր և թէ՛ ցորեկ կ'ըլլայ որսորդութիւնն, ու կը տնէ երեք ամիս, յորում կ'աւարտի իրենց աշխատանքը. վասն զի տասուրիք օրէն Նորաշէն կը փոխադրուի ի Ճէվաս, ուր հարկ է երթալ ի խնդիր ձկանց:

Իւրաքանչիւր նաւակի մէջ չորս կամ հինգ որսորդք կ'ըլլան ընդհանրապէս: Յանցը՝ բարձր թումբի մը վրայ հաստատելով կը ձգեն, և գետին մէջէն միւսանգամ կը քաշեն յափուս՝ ծանրաբեռնեալ թառափ (esturgeon) և ուրիշ մեծ ձկամքք: Տարւոյն լաւագոյն ամիսներն են մարտ, ապրիլ, մայիս, յորս թառափք լի են հաւերթով կամ խաշխալով, և որ այս շահագործութեան գլխաւոր

արգասիքն է։ Հետագայ ամսոց մէջ ալ կը շարունակուի որսը, բայց նուազ օգտակարութեամբ։

Կուր գետին երկայնութեամբ մինչ ի ծովն՝ և անկէ ալ շատ անգին աստիճանաբար շարուած են ձկնորսարանք, թէպէտ և պետութեան հրամանն է որ գետին ի ծով թափուելէն երեք հազարամեղր հեռու շարածուի որսորդութիւնն։ Առանց այս զգուշութեան, ձկուք գետը մոռնելուն պէս պիտի բռնուէին ի շահ անոնց ևեթ որ ի գետախառնուն հաստատած են իրենց որսարանքը, մինչ աւելի բարձր եղողներն բնականաբար պիտի վնասուէին։

Ձկուք ամէնք միանգամայն և նոյն ժամանակ ջրոյն երեսն չեն ելլեր, այլ ընդհանրապէս իրարու կը յաջորդեն։ Հոս գտնուած ներն առաւելապէս թառափը են և բազմութիւն վահանաձկանց, Մեղ ըսին թէ ամենէն համբաւեալն ու նախընտիր պիւելուկա կուշուածն է, հսկայ թառափ ձուկն՝ որ մինչև ութ պուղ (գրեթէ հարիւր երեսուն հազարակրամ) ձկնկիթ կու տայ։ Գետին ափանց վրայ եղած անակներուն մէջ կը փոխադրեն որսացուած ձկուքը, ուր երեքժանիներով զինուած մարդիկ կը դատեն զանոնք ըստ տեսակին և կարգաւ կը շարեն։ յետոյ կացնով մը անոնց գլուխը կը կտրեն։ Այս ձկնորսարանաց գրեթէ նահապետական դրութիւնն և տգիտութիւն ուսումնական արդի եղանակաց՝ մեծ կորուստ կը պատճառեն, որով շատ նիւթեր զանոնք օգտակար ընելու կերպը չգիտնալուն՝ կը փնանան բոլորովին։ Համառօտ ըսենք, ձկանց այս մեծ ջարդը ահագին կորստեան պատճառ մ'է։ և Նորայէնի գլխաւոր գործիչը որ մտացի և հասկացող անձինք են, կը ցաւին իրենց մէջ գործածական դրութեան վրայ։

Տեսնենք հիմայ թէ ինչ կերպով կտոր կտոր կ'ընեն ձկները։ Անոնց գլուխը կտրելէն յետոյ մէկիկ մէկիկ կը բանան, և ձկնկիթը՝ որ կաթնային գեղեցիկ մութ գոյն մը ունի, կը հանեն ու մասնաւոր ընդունարաններու մէջ դնելով, լեցուելէն ետքը կը պարպեն աղի ջրով կարասի մը մէջ, զոր մաղով մը կը ծածկեն՝ ուստի միայն ձկանց կիթք կրնան անցնիլ, արգելլով զանոնք պատող նետաղէն ու բարակ մաշկը։ Աղէջուրի մէջ պահելով այսպիսի առեն, և որ կը զանազանութիւն եթէ թարմ ուտուիլ ուղուի, կամ վաճառման արտահանութեան, ի ջրոյն կը հանեն։ և եթէ ուրիշ տեղ պիտի զրկուի, պարկերու մէջ կը դնեն, կը սեղմեն ու կը չորցընեն։ Գլխաւորաբար յՍթաէրխան կը զրկեն։

Իսկ ձկանց միւր արուեստին գիտութեամբ կտոր կտոր ընելով, կամ ի չորս մասն և կամ երկայն ու բարակ, իրենց արժէից հա-

մեմատ, մեծ կարաններու մէջ կը լեցընեն ու կ'աղեն: Վրան ութ կամ տասն օր անցնելէն ետքը կը լուան. ու հորիզոն արար շարուած երկայն շուաններու վրայ կը չորցընեն, զոր անորոշելով իրենց « պարտէզը » կը կոչեն տեղացիք. որովհետեւ այդ աղած ձկանց հովանին կրնայ իրենց ճեմեղեաց տեղ ծառայել:

Անմիջապէս մեր հասած երեկոյն հաճոյական շրջագայութիւն մը ըրինք կուր գետին երկայնութեամբ, վերատեսչաց մէկուն՝ Սուրկունովի ընկերակցութեամբ, որ կ'ուզէր ձկանց որսին տեսարանը ցոյց տալ մեզ:

Հրապուրուած երեկոյեան զովութենէն որ բարեբաղդաբար կը յաջորդէ օրուան խեղդիչ ջերմութեանը, յառաջ կ'երթանք, մինչև որ յոգնութիւննիս զգալի ըլլալով՝ կը մտածենք ի դարձ: Մեզմէ ոչ հեռու գետափանց քով կապուած նաւակի մը ձայն տալով, ջրի ճամբով, թէպէտեւ ոչ այնչափ հանգստեամբ կը վերագտնանք ի տուն. վասն զի կուր գետը երեկոյեան հինգերորդ ժամէն անդին կարգէ գուրս ալէկոծ է. նսասալից ծովուն ջրոց աճումն զգալի կ'ըլլայ, և խեղճ նաւակիկը անգլխաբար կը տատանէ: Անձկութիւն մը կը տիրէ վրաս, մինչ գետին ջուրը մորկածուի ամբոխ մամբ կը թաւալի:

Երեկոյեան այսպիսի շրջագայութիւնը մեծապէս ֆիասակարք են առողջութեան. և յորոց յետ մտիցն արեգական հարկ է զգուշանալ ճարճախուտ և տենդային աշխարհաց մէջ: Արդէն քանի մը ատենէ ի վեր կը տաղնապէ զմեզ ճահայիւն ջերմն. հոս ալ աւելի կը բռնանայ վրանիս և մեծապէս կը նեղէ:

Աւերորդ է ըսել թէ ի Նորաշէն ամեն անգամ կերակրոյ ատեն առատաբար կը մատակարարուի թարմ խաւիարը և ընտիր ու համեղաճաշակ ձկունք. բայց չեմ կրնար առանց մեղադրելու անցնել Հայոց անտեղի սովորութիւն մը, երեկոյեան ժամը տասնին կամ տասնըմէկին իրենց ճաշն ուտելու:

30 ապրիլ. Արթըննախնու՝ կ'իմանանք օդոյն ծանրութիւնը, և քիչ ատենէն նեղացուցիչ տաքութիւն մը (32 աստ.)՝ Առաւօտեան ժամերը կ'անցընենք պարապելով ի լուսանկարչութիւնս և ի մարդաչափութիւնս: Ղալմուխը գողգոլղալով յանձնառու կ'ըլլան ամուսնոյս դիտողութեանց ենթարկիլ. ահաբեկութիւն մը կը նկատուի երեսնուն վրայ՝ երբ իր խօսքովը գրի կ'առնում չափերնին. և մինչ ես ծիծաղէս կը մարիմ, կը բազմապատկի անոնց երկիւղ:

Երեկոյեան դէմ գետին հանդիպակոյդը շրջագայութեան կ'ելլենք, ջրոյն բարձրացած ատեն կտրելով զայն պարսիկ կտրիճ թիւփարօք. ու կ'երթանք տեսնել Ղալմուխներու ձկնորսութիւնը:

Երթ կը ցատքենք ի ցամաք, իրենք արդէն ուռկանները քաշելու դատարած էին միաձայն: Երգով մը որով ոյժ կ'առնուն. միայն երեք խաղի տարբերութեամբ ձևացած երգ մը՝ զոր անմարթ էր երկար ատեն լսել: Պարոն Սուրբունով մեզ ըսաւ թէ ատենց որսը միշտ կրկին է առաւելութեամբ կան զԴադից և Պարսկաց:

Արևմտից ժամանակ եղած այս որս՝ նկարագրական գեղեցկութիւն մը ունի. արեգական վերջին ճառագայթը ալ աւելի կը կարմրացնեն զհորիզոն, և արդէն լուսինն սկսած է փայլել գլխընդմիջ: Ընդ մէջ տեղեկատու և բազմաթիւ ուռնեաց, որոց տակ խառն կը նկատուին հիւզք Ղալմուխաց: Կուր գետոյն առատացած և կարմրագոյն ջուրը՝ խուլ ձայնիւ կը թաւալին. բնութեան հանդարտութիւնը կ'ընդհատուի ուռկանին ի ցամաք քաշող մարդկանց միակերպ ու տխրական երգովը. ուռնեաց շրշիւն՝ յորոց կը լսուին ձայնք ագռաւուց, և մերթ ընդ մերթ վերջալուսի միջին մէջ ստուերախառն երեղիթք երիվարաց, ցլուց. այս ամենայն՝ գիշերոյն յառաջելովը բարձրացած լուսնի պայծառութեամբ, հաճոյական մեթամորֆիկ տպաւորութիւն մը կ'ազդեն:

Ղալմուխաց բնակավայրը՝ կիսով չափ հողոյ մէջ փորուած քանի մի հիւղերէ բաղկացած են. երկու երեք մեզր լայն, երեք կամ չորս երկայն, ուստիք ծառոց և տղմով ձևացած. գետահայեաց պզտի լուսամտի մը, միւս կողմէն ալ մուտքը: Հետաքրքիր դէպ ի ներս ակնարկ ձգելու, կը տեսնեմ կատարեալ խառնակոյտ մի, պատասաք, փայտեայ դգալ, ծխալից լապտեր մը, խոհանոցի այլեւայլ կահկարասիք: Բայց զիս զարմացնողն ու անկէ ի փախուստ փութացնող՝ տարօրինակ զարշահոտութիւն մ'է. Ղալմուխ րլլալու է այդ ծխալից ու աղտեղի որջին մէջ բնակել կարենայու համար:

Դրան դիմաց մեծ կրակ մը վառուած է, և չորս կողմը կը շարունակեն ներսը բնակողք, իրենց թէյը պատրաստելու, որոյ մէջ չաքարի ու կիտրոնի տեղ ճարպ կը խառնեն:

Հետաքննութեամբ ներկայ կը գտնուինք ցամաք քաշուած ուռկանաց քննութեան, ուր ինչուան հսկայ ձկունք կը շարժին. ողջ ողջ գետափը նետուած՝ յիմարաբար կը ցատքբաշեն, մինչև ընդունին մահուան հարուածը. բայց գծուարաւ կը մեռնին: Մեր գարձին՝ երեկոյեան կերակրոյ համար մեծ վահանաձուկն մը առած էինք, և այնչափ բուռն կը ցատքբաշէր ի նաւակին, որ բռնագատուած էինք արացի հարուածներով մեզմէ հեռու բռնել զնա:

Մայիս 1. Ամենագէշ անցուցած գիշերունէն մը ետքը, և միշտ սպասելով շողենաւուն ժամանելուն, կ'որոշենք շրջագայութիւն մ'ալ ընել մինչ ի ծով: Կուր օր ըստ օրէ աճելով, անձրեւաց յաճախութեան և ձեան հալելովը, ալ աւելի տղմաշաղախ ջրեր կը թա-

ւայէ. և հոսանքը այնչափ բուռն է որ մեր գետային ուղեւորու-
թեան վրայ մտածել կուտայ ինձ :

Ճամբայ կ'ելլենք քառանիւ ընտիր կառքով մը, դրոշմ քայի ոճով
լծուած :

Դաշտորէք ծածկուած են իրենց գարնանի կանաչութեամբ,
օշինդրի և սամիթի բազմաթիւ տնկեր :

Ծովեզրն հասնելունս՝ ուրիշ ձկնորսարան մը կ'իջնենք, նազար-
բէկովի ընկերութեանը, որ ի նորաշէն տեսածնուս կարեորու-
թիւնը չունի : Հոն ձուկն ու խաւիար՝ որչափ ձեռք իյնան, մէկէն
կը վաճառուին : Շահագործութեան տեղիք կազմուած են գետին
քով ցցերու վրայ շինուած տնակներով :

Գեղեցիկ է ծովուն տեսարանը . ուր որ նայիս՝ չորս կողմդ կը
տեսնես սպիտակափայլ առաքաստօք հողմուռոյց պղտի նաւակներ
ջուրը կտրելով : Ծովեզրեաց աւազին վրայ ժժմակներ ժողվելով,
կիզիչ արեով կը գառնանք ի նորաշէն : Բազմութիւնք մթեխաց
հանգիստ չեն թողուր զմեզ, և որ կարապետք են ամառնային եղա-
նակի անհրաժեշտ և դժնդակ հիւրոց :

Շարունակելի

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

Ի ԼԻՎՈՌՆՈՅ

ԼԵՊԱՌՆՈՅԻ ազգային եկեղեցւոյ նախկին Սաղմոսի, Գեր. Մեսրոպ
վարդապետի Սպարկուսեան հետաքննական երկասիրութիւնն «Պատմութիւն զաղ-
թականութեան Հայոց ի Լիվոնոյ», քիչ օրէն կը հրատարակուի մեր տպագրա-
տունէն :

Իբրու ճաշակ մը՝ այդ գրքէն կը քաղենք նոյն քաղաքին մէջ երբեմն հաստա-
տուած հայկական տպարանին վրայ հետեւալ տեղեկութիւնները, իբրու լրումն
մեր նախընթաց թերթերու մէջ դրուած Մարտէլլի հայ տպարանին շահագրգիռ
պատմութեան :

Լիվոնոյի տպագրութեանց առաջինն եղաւ 1642 ին փոքրա-
դիր Սաղմոսն Ջուղայեցի Յովհաննէս անուն վարդապետին ար-
գեամբ, որ էր միաբան Սմենափրկիչ վանաց, և հմտագոյն ի
տպագրական արուեստի : Երկեալ Ջուղայեցի վարդապետն ի
Հռոմ՝ նորակազմ հայկական գրեր ձուլել տուաւ . և Դոսկանա-
յու վարչութեան թոյլտուութեամբն ի Լիվոնոյ տպարան մի